

ارائه مدل دستیابی به اقتصاد مقاومتی با تأکید بر نقش سرمایه فکری و سرمایه اجتماعی نیروی کار

سید عبدالله خاوری^۱

چکیده

اقتصاد مقاومتی طراحی و مدل‌سازی ویژه‌ای از شرایط و سازوکارهای اقتصادی است که بر اساس آن، فضای اقتصادی کشور برفرض وجود حداکثر تحریم‌ها و فشارها، به‌صورت فعال طراحی می‌گردد؛ بنابراین توجه و طراحی مدلی برای دستیابی به آن بسیار بااهمیت قلمداد می‌گردد. تحقیق حاضر باهدف ارائه مدل دستیابی به اقتصاد مقاومتی با تأکید بر نقش مؤلفه‌های سرمایه فکری و سرمایه اجتماعی نیروی کار به نگارش درآمد. روش تحقیق به‌صورت روش آمیخته (کیفی و کمی) بود. هدف از اجرای روش کیفی تبیین مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی و هدف از روش کمی مدل‌سازی معادلات ساختاری بود. در این تحقیق از دو جامعه آماری مدد گرفته شد؛ گروه آماری اول خبرگان اقتصادی و گروه دوم ا در امر اشتغال در استان مازندران بودند، روش نمونه‌گیری به‌صورت نمونه‌گیری هدفمند شامل ۱۸ کارشناس مدیریت و اقتصاد مازندرانی در بخش کیفی و ۱۵۰ عضو هیئت‌علمی دانشگاه در رشته اقتصاد و مدیریت در بخش کمی بود. ابزار جمع‌آوری اطلاعات مصاحبه‌های اکتشافی و پرسشنامه ۸۰ سؤالی محقق ساخته بود. روایی پرسشنامه به‌صورت محتوایی و سازه تأیید و پایایی بر اساس روش آلفای کرونباخ به میزان ۰/۷۹ مشخص شد، تحلیل داده‌ها به روش مدل‌سازی ساختاری (تحلیل عاملی و تحلیل مسیر) و به کمک نرم‌افزار SPSS و لیزرل امکان‌پذیر شد، یافته‌های تحقیق نشان داد اقتصاد مقاومتی، حدود ۰/۳۳ توسط مؤلفه‌های سرمایه فکری (سرمایه ساختاری، رابطه ای و انسانی) و سرمایه اجتماعی (اعتماد، همکاری، هویت ملی و اتحاد) تبیین می‌گردد. ثانیاً تأثیر سرمایه اجتماعی به‌عنوان عامل میانجی مشخص و ثالثاً مشخص شد، سرمایه اجتماعی به میزان ۰/۵۲ و سرمایه فکری به میزان ۰/۴۴ در دستیابی به اقتصاد مقاومتی تأثیر دارند.

کلید واژگان: اقتصاد مقاومتی، سرمایه فکری، سرمایه اجتماعی،

^۱-دکتری تخصصی مدیریت آموزش عالی، اداره کل آموزش فنی و حرفه‌ای مازندران. ۰۹۱۱۱۵۴۰۲۷۸. aalaa_khavari@yahoo.com

The Model for achieve economies of resistance With emphasis on the role of intellectual capital and social capital labor.

Seyyed Abdollah Khavari

Abstract

Robustness of the design and modeling of special economic conditions and economic mechanisms based on the country's economic space Suppose there is a maximum of sanctions and pressure, are designed to be activated. So pay attention and design a model for achieving it is considered very important. The present study aimed to achieve economies of resistive model with emphasis on the role of intellectual capital and social capital components was written abstract abstract abstract abstract abstract The research method was mixed method (qualitative and quantitative). In qualitative method approach, Grounded to explain the resistance Economic Drivers little correlation method was used procedure. In this study, the two groups were assisted; Data collection exploratory interviews and a questionnaire was designed ۸۰ questions. Content and construct validity was confirmed as a Structural Modeling (factor analysis, path analysis) and were analyzed by SPSS and LISREL The results showed that the strength of the economy, about ۰.۳۳ by intellectual capital components (labor, agile, knowledge sharing, social, innovation) and social capital (trust, cooperation, national identity and unity) will be elaborated. Secondly and thirdly, it was determined the effect of social capital as a mediator, social capital and intellectual capital of ۰.۵۲ to ۰.۴۴ in achieving the economic impact resistance.

Keywords: resistance economy, intellectual capital, social capit.

مقدمه

اقتصاد مقاومتی مبحثی در اقتصاد است که مشخص می‌کند چگونه اقتصاد قادر است در مقابل ضربه‌های مختلف مقاومت کند و در عین حال از این ضربه‌ها آسیب نبیند. اساس اقتصاد مقاومتی مبتنی بر مقاومت‌سازی، ترمیم ساختارها، قوانین و نهادهای فرسوده و ناکارآمد موجود اقتصادی است که با تدوین یک استراتژی علمی و کارشناسی شده و بازتعریف فلسفه وجودی نهادها و قوانین اقدام به حذف موانع رشد و توسعه، حذف دوباره کاری‌ها و به نوعی هرس کردن ساختارهای اقتصادی مبادرت کرد. تا از یک بدنه‌ی چابک‌تر و هوشمندتر در مقابله با مشکلات برخورد شد و منفعلانه در برابر اتفاقات منفعل نبود (شیروانی و مرادی، ۱۳۹۱). به تعبیر رهبر انقلاب (۱۳۹۲) نخستین ویژگی اقتصاد مقاومتی استفاده از فرصت‌ها برای تولید و مقابله با تهدیدهای خارجی است. اقتصاد مقاومتی، اقتصادی مبتنی بر برنامه‌ریزی راهبردی است که بر اساس ارزیابی محیط بیرونی و داخلی به تغییر ناگهانی وضعیت خود می‌پردازد (حسین زاده، ۱۳۹۲). نریمانی و عسکری (۱۳۹۲)، شش اصل را در اقتصاد مقاومتی مورد توجه قرار داده‌اند این اصول با محوریت‌های مدیریتی و سیاست‌گذاری، فرهنگ‌سازی، و توجه به منابع انسانی متمرکز است (ساسانی، ۱۳۹۱). رهبر انقلاب (۱۳۹۲) اصول ایجاد اقتصاد مقاومتی را در دانش‌بنیان شدن اقتصاد دانسته‌اند. یار فردی (۱۳۹۱)، به نقش دانشگاهیان (اساتید، دانش‌آموختگان و دانشجویان) در استقرار اقتصاد مقاومتی پرداختند. رهبری انقلاب (۱۳۹۲) در فراز دیگری از سخنرانی‌های خود توجه به دو بعد درون‌گرای و برون‌گرای در استقرار اقتصاد مقاومتی را یادآور شدند. ایشان در بعد درون‌گرای به فعال‌سازی نیروی انسانی کارآمد داخلی، رشد بهره‌وری و توجه به عوامل تولید و شناسایی و به‌کارگیری ظرفیت‌های تولید توجه فرمودند. و در بعد برون‌گرای توجه ایشان به توسعه همکاری‌ها بین کشورهای منطقه بوده. همچنین ایشان به برخی از عوامل اجتماعی چون عدالت اجتماعی، تقویت فرهنگ جهادی توجه کردند. به نظر می‌رسد توجه به دو عنصر سرمایه اجتماعی و سرمایه فکری دو جز ملتزم به اقتصاد مقاومتی است که در بیانات رهبری معظم انقلاب نمود دارد. توجه به این نکته که تزریق مقادیر متشابهی از سرمایه‌های فیزیکی و مالی لزوماً تسریع روند رشد و توسعه کشورها را در پی ندارد بلکه کشورهایی که از نهادهای اداری و تولیدی کارآمد و در عین حال از سرمایه‌های انسانی کارا، چابک و متخصص و هوشمند برخوردارند، می‌توانند سرمایه فیزیکی و مالی و توان تولید خود را به نحو مناسب‌تری جذب و تسریع کنند و در روند رشد و توسعه کشور به‌کارگیرند مورد تأکید بسیاری از پژوهشگران بوده و است

در اقتصاد نوین، تولید ثروت و رشد اقتصادی عمدتاً از دارایی‌های نامشهود سرچشمه می‌گیرد و پیشرفت اقتصادی جدید تأکیدی بر این واقعیت دارد که خلق ارزش بیشتر به دارایی‌های نامشهود وابسته است تا به دارایی‌های مشهود. لذا سرمایه فکری منبع اصلی توسعه اقتصادی به شمار می‌آید و سایر عوامل سنتی مانند زمین و سرمایه مالی در مرتبه دوم قرار می‌گیرد (بونتیز، ۲۰۰۰)، سرمایه فکری را اغلب تحت عنوان دارایی‌های نامشهود ملی توصیف می‌کنند (روس و همکاران ۱۹۹۷) سرمایه فکری به‌عنوان منبعی برای مزیت رقابتی پایدار خواهد بود (قلیچی، ۱۳۸۵)؛ اجزای سرمایه فکری اثرات متقابلی اعمال می‌کنند که ایجاد ارزش افزوده می‌کنند (فطرس و بیگی، ۱۳۸۸). مدیران سرمایه فکری را اغلب تحت عنوان دارایی‌های نامشهود سازمان توصیف می‌کنند و شاید این گفته صحیح باشد که سرمایه فکری، دارایی‌های نامشهود کشورها است. بنابراین آنچه می‌تواند منبع مزیت رقابتی پایدار کشورها باشد، سرمایه فکری آن کشورهاست. در یک تقسیم‌بندی سرمایه فکری به اجزایی چون مشتریان، ساختارها و سرمایه انسانی تقسیم شده است (رز، ۱۹۹۷)، بونتیز (۲۰۰۰) سرمایه فکری را به سرمایه ساختاری (درون‌مایه‌های غیرانسانی یک سازمان مانند قوانین و مقررات) سرمایه انسانی (نیروهای چابک و دانش‌گرا) و سرمایه رابطه‌ای (کانال‌های ارتباطی و دانش ارتباط با دیگران) تقسیم کرده است. به اعتقاد نما (۲۰۰۵) سرمایه انسانی تحت عنوان دانش فردی، مهارت‌های نیروی انسانی برای خلق ارزش تعریف شده است، چهارباغی و کریپس (۲۰۰۶)، به این عقیده اشاره می‌کنند که سرمایه فکری نیروی محرکه اصلی و پایدار عملکرد سازمانی است که بهتر از هر چیزی ارزش واقعی سازمان را منعکس میکند. کوشکی و همکاران (۱۳۹۳)، بشردوست (۲۰۱۰) به رابطه‌ی سرمایه فکری بر عملکرد سازمانی پرداختند. چنگ

(۲۰۰۸)، در باره ی تاثیر سرمایه ی فکری و تجربه ی اتحاد و اندرکنش این دو برهم و بر ایجاد ارزش اتحادهای راهبردی بین المللی پرداختند و به این نتیجه رسیدند که بنگاه هایی که از سطح بالاتری از سرمایه ی فکری برخوردارند منافع ثروتی بیشتری کسب می کنند؛ هم چنین، رابطه مثبت و معنی داری بین سرمایه ی فکری و تجربه اتحاد وجود دارد. فتاح ناظم و صادقی (۱۳۹۴)، مدلی را برای افزایش بهره‌وری با تا کید بر نقش سرمایه فکری و سرمایه اجتماعی مشخص کرده است؛ از نظر حق شناس و دیگران (۱۳۸۶)، منظور از سرمایه اجتماعی انسجام درونی فرهنگی و اجتماعی جامعه است. این انسجام اجتماعی موجب تعاملات فی مابین مردم و نهادهایی اجتماعی و سرمایه‌گذاران فکری خواهد شد. کریشنا (۲۰۰۰) سرمایه اجتماعی را به دو نوع نهادی (ساختارمند) و ارتباطی (غیر ساختارمند) تقسیم کرده است. الوانی و شیروانی (۲۰۰۶) در تعریف سرمایه اجتماعی به پیوندها، ارتباطات میان اعضای یک شبکه به‌عنوان منبع بارزش اشاره دارند که با خلق هنجارها اعتماد متقابل موجب تحقق اهداف اعضا می‌شود. فوکویاما (۲۰۰۰) به نقل از فتاح ناظم (۱۳۹۲)، اعتقاد دارد کوتاه‌ترین راه برای ایجاد سرمایه اجتماعی توجه به آموزش‌هایی است که برای ایجاد ارتباط و وحدت مشترک بین نهادهای موجود در جامعه تجلی می‌یابد. پورمان (۲۰۰۰)، عناصر اعتماد اجتماعی، شبکه‌های اجتماعی، همکاری و مشارکت، همبستگی و مشارکت داوطلبانه را از اجزای سرمایه اجتماعی می‌داند. مایر به نقل از کندلاند (۲۰۰۰)، به نقش آموزش‌های دینی در ایجاد سرمایه اجتماعی می‌پردازد. خضری (۱۳۸۴) به نقش سرمایه اجتماعی در کاهش فساد در جامعه اشاره دارد. سویزی و محمدی (۱۳۹۲)، سرمایه اجتماعی را یکی از عوامل اصلی در فرایند توسعه اقتصادی می‌داند و اعتقاد دارند تمامی الزاماتی که در توسعه نقش دارد را در خود جای می‌دهد. این محققان بین سرمایه اقتصادی و سرمایه اجتماعی رابطه‌ی دوسویه‌ای را مشخص و الزامی می‌دانند. در هر صورت اعتقاد پژوهشگران این است که سرمایه اجتماعی راهی است برای پل زدن بین دو دیدگاه جامعه‌شناسی و اقتصادی و تبیینی از توسعه اقتصادی است که بالقوه غنی است (سویزی و محمدی، ۱۳۹۲). استرین و همکاران (۲۰۱۶) به نقش سرمایه انسانی در ایجاد سرمایه اجتماعی و تجاری اشاره می‌کند. قالیچی (۲۰۰۵)، رابطه ی بین سرمایه اجتماعی و سرمایه فکری را معنا دار دانست. به زعم این پژوهشگر سرمایه اجتماعی می‌تواند باعث ایجاد سرمایه های فکری در سازمان گردد و همین نقش را سرمایه های فکری سازمان می‌تواند بر سرمایه اجتماعی گذارد و هر دو منجر به عملکرد متعالی در سازمان گردد. با توجه به ادبیات تحقیق و توجه به مفاهیم، تئوریه‌ها و نظریه های مربوط به سه عامل اقتصاد مقاومتی، سرمایه فکری و سرمایه اجتماعی به نظر می‌رسد نیل به اقتصاد مقاومتی از طریق توجه به سرمایه اجتماعی و سرمایه فکری نیروی کار جامعه محقق باشد، منظور از نیروی کار تمامی منابع انسانی است که به صورت بالقوه و بالفعل در عرصه صنایع، بازار و سازمانها حضور اجتماعی دارند.

روش شناسی تحقیق

روش‌شناسی تحقیق به صورت کیفی و کمی هست. جامعه آماری در مرحله کیفی شامل ۱۸ خبره برجسته اقتصاد و صنعت در استان مازندران بود. این افراد به صورت هدفمند انتخاب شدند. نتایج این مرحله کیفی ابزار پرسشنامه اقتصاد مقاومتی را منجر شد. جامعه آماری در مرحله کمی شامل اعضای هیئت علمی گروه اقتصاد و مدیریت دانشگاه آزاد اسلامی مازندران بود. نمونه‌گیری به صورت تصادفی ساده انتخاب شد. حجم این نمونه ۱۵۰ نفر و بر اساس فرمول کوکران انجام شد. ابزار جمع‌آوری اطلاعات مصاحبه‌های ساختارمند و پرسشنامه ۸۰ سؤالی بود این پرسشنامه محقق ساخته و شامل پرسشنامه ۳۰ سؤالی اقتصاد مقاومتی (حاصل از مصاحبه‌های کیفی)، پرسشنامه ۳۰ سؤالی و کوتاه شده سرمایه فکری بینیس (۱۹۹۷) شامل ابعاد سرمایه انسانی، سرمایه مشتری و سرمایه ساختاری و پرسشنامه ۲۰ سؤالی و محقق ساخته سرمایه اجتماعی با الهام از پرسشنامه سرمایه اجتماعی صیادی (۱۳۸۱) و شامل ابعاد اعتماد، همکاری، هویت ملی و اتحاد بود. روایی این پرسشنامه به صورت محتوایی و پایایی آن با توجه به ضریب کلی ۰/۷۹ مناسب تعیین شد تحلیل داده ها با کمک روش مدلسازی ساختاری با کمک نرم افزارهای SPSS ۲۰ و لیزرل ۸/۵ انجام پذیر شد.

یافته های تحقیق

پنجمین همایش ملی و چهارمین همایش بین المللی مهارت آموزی و اشتغال

نظر به کمبود، مولفه‌ها و شاخصهای استقرار اقتصاد مقاومتی و به منظور تبیین مولفه‌ها در مدل نظری تحقیق ابتدا از طریق مصاحبه‌های اکتشافی از اساتید دانشگاه و برخی از مدیران صنایع مولفه‌ها و شاخص‌های اقتصاد مقاومتی شناسایی شد. سپس این شاخص‌ها به ۱۵ استاد اقتصاد، مدیریت و صنایع داده شد تا در مورد همسویی شاخص‌ها و در هم تنیدگی آنها اظهار نظر کنند در جدول ۱، ۳۰ شاخص اصلی در تحقق اقتصاد مقاومتی بازخوانی شده از نتایج مصاحبه‌های کیفی و تحلیل مستندات و مقالات که موجب آفرینش ابزار پرسشنامه محقق ساخته اقتصاد مقاومتی را منجر شد، معرفی می‌کند.

جدول ۱- مقوله‌های اقتصاد مقاومتی (حاصل از مصاحبه‌های اکتشافی)

مقوله‌ها

۱- کیفی سازی تولید
۲- کمی سازی تولید
۳- فعال سازی ظرفیت ها
۴- سیال سازی عوامل تولید
۵- توسعه کارآفرینی
۶- مشارکت طلبی
۷- تعاملات اقتصادی با دیگر کشورها
۸- گسترش خدمات ترانزیت
۹- توجه به آموزش های مورد نیاز بازار کار
۱۰- تشویق سرمایه گذاری
۱۱- کاهش وابستگی به برخی از کشورها
۱۲- رشد بهره وری
۱۳- تشویق به سرمایه گذاری
۱۴- شناسایی و به کار گیری ظرفیت های علمی
۱۵- تولید دانش بومی
۱۶- به روز رسانی شیوه های نظارت بر بازار(صنایع)
۱۷- توانمند سازی نیروی کار
۱۸- رصد برنامه های تحریم
۱۹- حذف دستگاههای موازی
۲۰- چابک سازی فضای کسب و کار
۲۱- اصلاح نظام درآمدی
۲۱- فرهنگ مدیریت مصرف انرژی
۲۲- فرهنگ ترجیح کالاهای داخل نسبت به کالاهای خارجی
۲۳- فرهنگ تغییر نیاز های ضروری
۲۴- فرهنگ کاهش تجمل گرایی
۲۵- فرهنگ متعالی سازی کسب و کار
۲۶- فرهنگ تبدیل فرصتها به ایده
۲۷- فرهنگ ریسک پذیری
۲۸- فرهنگ جاری سازی سرمایه ها
۲۹- فرهنگ تعامل و مشارکت
۳۰- فرهنگ جانشین پروری

بررسی بیشتر شاخصهای تعیین شده مشخص می شود می توان تمامی شاخص های تعیین شده در قالب ۴ بعد و ۱۳ مولفه کلاسه بندی می شود. جدول ۲ فرایند کد گذاری گزینشی و طبقه بندی مقولات در قالب ابعاد و مولفه ها را نشان می دهد.

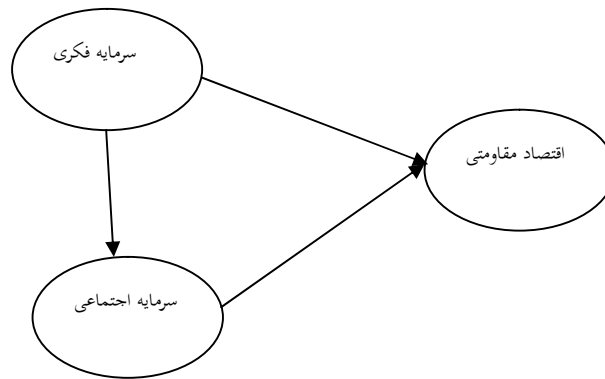
جدول ۳- ابعاد و مولفه های اقتصاد مقاومتی

برنامه ها	استراتژی ها
-----------	-------------

سیاست‌ها نگرشها	
تولید دانش به کارگیری دانش ارزیابی دانش	مدیریت دانش
کمیت محوری کیفیت محوری رشد بهره‌وری	مشتری مداری
فرهنگ جهادی فرهنگ کارآفرینی فرهنگ هویت	مهندسی فرهنگ
ساختارها فرایندها رفتارها	مناسب سازی

با توجه به موجود بودن ابعاد و مولفه‌های دو سازه دیگر یعنی سرمایه اجتماعی و سرمایه فکری، مدل مفهومی تحقیق مطابق شکل ۱ خواهد بود.

شکل ۱، مدل مفهومی تحقیق

برای دستیابی به مدل ساختاری تحقیق می‌بایست از همبستگی بین متغیرها اطمینان حاصل کرد. برای به‌کارگیری آزمون مناسب همبستگی، ابتدا نرمال بودن توزیع داده‌ها K.S را آزمون، یافته‌های این آزمون، توزیع نرمال داده‌ها و استفاده از آزمون پارامتریک پیرسون را بلامانع می‌کند. جدول شماره ۲، همبستگی بین متغیرها را بر اساس ضریب همبستگی پیرسون نشان می‌دهد. این جدول، همبستگی همه‌ی متغیرهای مورد بررسی در تحقیق را در سطح ۰/۹۵ و ۰/۹۹ نشان می‌دهد.

جدول ۲ ماتریس همبستگی بین سرمایه فکری، سرمایه اجتماعی و اقتصاد مقاومتی

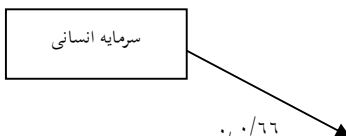

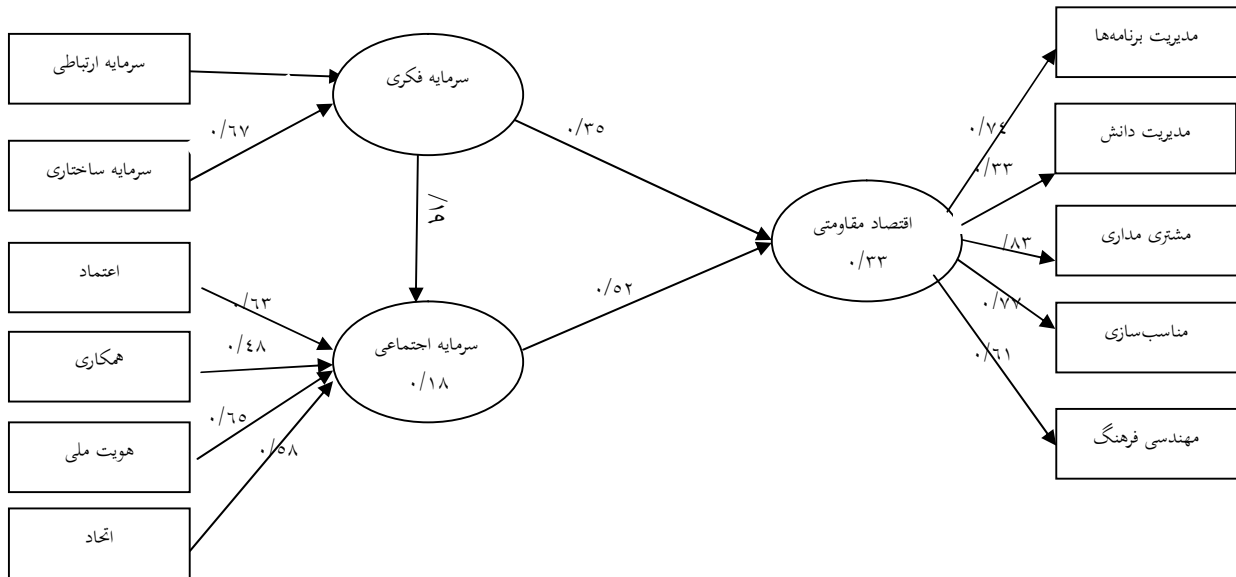
**۹۹٪

*۹۵٪

اقتصاد مقامتی	برنامه‌ها	مناسب‌سازی	مهندسی فرهنگ	مشتری مداری	مدیریت دانش	سرمایه اجتماعی	سرمایه فکری	
*۰/۲۷	*۰/۱۹	*۰/۲۹	*۰/۲۳	*۰/۱۹	*۰/۲۸	**۰/۳۵		سرمایه فکری
**۰/۳۹	*۰/۲۳	*۰/۴۳	*۰/۲۹	*۰/۳۸	*۰/۴۳	-		سرمایه اجتماعی
**۰/۱۸۶		*۰/۱۸	*۰/۳۹	*۰/۳۲	-			مدیریت دانش
**۰/۵۶		*۰/۱۴	*۰/۳۱	-				مشتری مداری
**۰/۶۳		*۰/۱۸	-					مهندسی فرهنگ
**۰/۸۱		-						مناسب‌سازی ساختار
-								اقتصاد مقاومتی

شکل ۲، مدل‌سازی معادلات ساختاری را نشان می‌دهد. این مدل پس از تحلیل عاملی عوامل مشخص شده و با در نظر گرفتن میزان t بالای ۱/۹۸ برای تمامی عوامل مشخص شده است. همچنین در این شکل عددی که میزان تأثیرگذاری متغیرها را در مدل نشان می‌دهد، تعیین شده است. همچنین در این مدل میزان تبیین متغیر پیش‌بینی شونده با توجه به متغیرهای اصلی مشخص شده است. لازم به توجه است نقش میانجی عامل مکنون سرمایه اجتماعی مشخص است. متغیر سرمایه فکری که توسط مؤلفه‌های سرمایه انسانی، سرمایه ارتباطی و سرمایه ساختاری تعریف می‌گردد به میزان ۰/۳۵ قابلیت اثرگذاری دارد به عبارت دیگر متغیر ۳۵ درصد تغییر اقتصاد مقاومتی توسط مجموع شاخص‌های مبین کننده سرمایه فکری تبیین می‌گردد. همین‌طور یافته‌های این تحقیق حاکی از آن است که سرمایه اجتماعی به میزان ۰/۵۲ بر روی اقتصاد مقاومتی تأثیر دارد به این معنی که مجموع شاخص‌های سرمایه اجتماعی تا حدود ۵۲ درصد می‌تواند تغییرات اقتصاد مقاومتی را تبیین کند. در ضمن حدود ۳۳ درصد اقتصاد مقاومتی توسط دو متغیر سرمایه فکری و سرمایه اجتماعی تبیین می‌گردد. یافته‌های تحقیق تأثیر سرمایه فکری بر سرمایه اجتماعی را معنی‌دار ($t = ۲/۸۵$) و میزان تأثیر را ۰/۱۹ می‌داند. این عدد به این معنا است که سرمایه اجتماعی به‌عنوان میانجی عمل می‌کند به عبارت دیگر سرمایه فکری از طریق سرمایه اجتماعی نیز می‌تواند بر اقتصاد مقاومتی تأثیر بگذارد. جدول ۳ شاخص‌های برازش مطلق مدل، شاخص‌هایی که گواهی بر نیکویی مدلی هند و جدول ۴ مجموع تأثیرات مستقیم و غیرمستقیم متغیرها برای تبیین اقتصاد مقاومتی را نشان می‌دهد.

شکل ۲، مدل‌سازی دست‌یابی به اقتصاد مقاومتی با تأکید بر سرمايه فكري و سرمايه اجتماعي

جدول ۳، شاخص‌های نکویی برازش مطلق

نام شاخص به‌اختصار	برازش قابل قبول	میزان مشاهده شده	نتیجه
Chi-Square	بزرگ‌تر از ۰.۵٪	۰.۵۷٪	مناسب
GFI	کوچک‌تر از ۰.۹	۰.۶۷	مناسب
AGFI	کوچک‌تر از ۰.۹	۰.۸۸	مناسب

جدول ۴ نتایج نتایج اثرات مستقیم و غیرمستقیم اقتصاد مقاومتی

مولفه	اثر مستقیم	از طریق میانجی	اثر غیر مستقیم	اثر کل
سرمايه فكري/اقتصاد مقاومتي	۰.۳۵	سرمايه اجتماعي	۰.۰۹	۰.۴۴
سرمايه اجتماعي/اقتصاد مقاومتي	۰.۵۲	-	-	۰.۵۲

بحث و نتیجه‌گیری

یافته های این تحقیق نشان می دهد دو فاکتور سرمایه اجتماعی و سرمایه فکری می تواند در دستیابی به اقتصاد مقاومتی تاثیر داشته باشد. همچنین یافته های این تحقیق دلالت بر تاثیر قابل قبول ۰/۵۲ سرمایه اجتماعی بر اقتصاد مقاومتی است. نتایج این تحقیق با نتایج پژوهشگرانی که بر روی ارتباط بین سرمایه اجتماعی و بهره وری تولید ، سرمایه اجتماعی و بهره وری نیروی انسانی ، سرمایه اجتماعی و امنیت سرمایه گذاری ، مطالعه کرده اند دانشمندی چون آقا ناصری (۲۰۱۰)، عادلانی (۲۰۱۰)، سالاران (۲۰۱۰)، خضری (۱۳۸۴)، سوزی و محمدی (۱۳۹۰) مطابقت دارد. در این تحقیق مشخص شد سرمایه اجتماعی می تواند منجر به طیف وسیعی از ابعاد اقتصاد مقاومتی گردد که مهمترین آن مشتری مداری است. از سوی دیگر در این تحقیق مشخص شد که سرمایه فکری بر اقتصاد مقاومتی تاثیر گذار است. کوشکی و همکاران و همکاران (۱۳۹۱)، نشان داند که سرمایه فکری بر مدیریت دانش سازمانی تاثیر می گذارد و به بهره وری بیشتر سازمانی می انجامد از آنجا که اقتصاد مقاومتی از عملکرد افراد سرچشمه می گیرد می توان گفت یافته های این تحقیق با یافته های کوشکی و همکاران (۱۳۹۳) همراستا است. همچنین این یافته ها با یافته های بشر دوست (۲۰۱۰) که رابطه ی معناداری را بین سرمایه فکری و بهره وری تولید می داند همراستا است. در تبیین این یافته می توان عنوان کرد که هرچه سرمایه فکری متشکل از سرمایه انسانی، ارتباطها و ساختارها مناسب تر باشد حصول به سرمایه اجتماعی و به دنبال آن اقتصاد مقاومتی بیشتر می گردد. بی شک اصلی ترین رکن سرمایه فکری سرمایه انسانی است. نیروهای دانش گرا، چابک و مهارت آموخته به فنون بازار کار نقش اساسی را در سرمایه انسانی تشکیل می دهند وجود نیروهای ماهر عاملی مهم در تبیین اقتصاد مقاومتی است. یافته های این تحقیق حاکی از آن است که نقش میانجی سرمایه اجتماعی به عنوان عامل پیوند دهنده سرمایه فکری و اقتصاد مقاومتی، نقشی معنا دار است. رابطه بین سرمایه اجتماعی و سرمایه فکری مورد تاکید برخی از پژوهشگران، همچون قالیچی (۲۰۰۵) بوده است.

آموزشهای مهارتی به دلیل توانمند سازی نیروی انسانی و ارتقای توانمندی های فناورانه به عنوان یکی از ارکان اساسی در برنامه های توسعه از یک سو عامل اصلی در توسعه سرمایه انسانی است. عامل سرمایه انسانی اصلی ترین بعد سرمایه فکری و از سوی دیگر آموزشهای مهارتی با ایجاد حس اعتماد، همکاری و اتحاد و ایجاد هویت ملی می تواند در ایجاد اقتصاد مقاومتی نقش ازنده ای داشته باشد. از سوی دیگر نقش آموزشهای مهارتی در تولید و انتقال فناوری، فعالیتهای دانش بنیان و نوآورانه و ارتقای توان کارآفرینی و ارتقای توان کمی و کیفی تولید از جمله ابعاد تاثیر گذاری این نوع از آموزشها بر فرایند توسعه اقتصادی است. از این روی پیشنهاد می گردد بر مبنای برنامه های توسعه اقتصادی، توسعه آموزشهای مهارتی در بسته برنامه های اجرایی دولت بیشتر از حد معمول مورد توجه قرار گیرد.

منابع

- آیت اله خامنه ای. سید علی. (۱۳۹۲). **سیاست های کلی اقتصاد مقاومتی**. قابل دسترسی در: WWW.khamenei.ir
- الوانی، مهدی. شیروانی، علیرضا. (۱۳۸۵). سرمایه اجتماعی (مفاهیم، نظریه ها، کاربردها). تهران: نشرمانی.
- ساسان، مهدی. (۱۳۹۱). **جایگاه ترانزیت در اقتصاد مقاومتی**. اولین همایش اقتصاد مقاومتی.
- بشر دوست، مهسا. (۱۳۹۳). **نقش سرمایه فکری در افزایش کارایی منابع انسانی کاربریهای آموزشی در عرصه مدیریت شهری**. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه تهران. منتشر نشده.
- سوزی، محسن. محمدی، فریبرز. (۱۳۹۰). **نقش سرمایه اجتماعی در تامین امنیت سرمایه گذاری**. رهنامه سیاستگذاری. سال دوم. شماره ۳. ص ۱۲۰-۱۴۵.
- شیروان، امیر و احسان مرادی (۱۳۹۱). **تمایز های اقتصاد مقاومتی و ریاضت اقتصادی**. مجله بازار سرمایه. سال سوم شماره ۳۳.

حسین زاده، محمد حسین. (۱۳۹۲). اقتصاد مقاومتی؛ راهکاری برای توسعه. مجله مشکات. شماره ۱۱۸. قابل دسترس در: www.noormags.ir

حق شناس، اصغر و دیگران. (۱۳۸۶). نقش سرمایه اجتماعی در توسعه. ماهنامه تدبیر. شماره ۸۸. ص ۱۴-۲۲.
خضری، محمد. (۱۳۸۴). دولت و سرمایه اجتماعی. فصلنامه مطالعات راهبردی.
کوشکی، علی رضا و همکاران. (۱۳۹۳). الگوی توسعه یادگیری دوجانبه گرایانه در سرمایه فکری: مورد مطالعه صنعت دارویی کشور. پژوهش های مدیریت منابع سازمانی. شماره ۱۵. ص ۱۷۲، ۱۵۰.
فطرس، محمد حسن. بیگی تورج. (۱۳۸۹). بررسی تطبیقی اثرات سرمایه فکری بر عملکرد سازمانی صنعت بانکداری ایران در دو بخش دولتی و خصوصی. مورد مطالعه: بانک های شهر تهران.
قلیچی، بهروز. (۱۳۸۵). نقش سرمایه فکری و سرمایه اجتماعی در خلق مزیت رقابتی. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه تربیت مدرس. (منتشر نشده).
نریمان، میثم، عسکری، حسین. (۱۳۹۱). چارچوب مفهومی اقتصاد مقاومتی. اولین همایش اقتصاد مقاومتی. تهران. دانشگاه علم و صنعت.
ناظم، فتح. صادقی، ام البنین. (۱۳۹۲). ارائه الگوی ساختاری بهره وری بر اساس سرمایه اجتماعی و سرمایه فکری در آموزش و پرورش. فصلنامه علمی پژوهشی رهیافتی نو در مدیریت آموزشی. سال ششم. شماره ۲. پیاپی ۲۲.

Bontis, N., Keow, W,C,C. and Richardson, S. (۲۰۰۰), **Intellectual capital and Business performance in Malaysian Industries** Journal of Intellectual capital, Vol. ۱ No. ۱, pp. ۸۵-۱۰۰

Norma A . Joma (۲۰۰۵) **The relationship between in tellectual capital andne Venture erformance: an empirical investigation of the moderating role of the environment** . unpublished doctoral dissertation ,texas state university,

Roos, G. and Roos, J. (۱۹۹۷) **Measuring Your Company'sIntellectual Performance**. Long Range Planning; Vol. ۳۰, No. ۳, pp. ۴۱۳-۴۲۶.

Chang, Shao-Chi, Chen, Sheng-Syan, and Lai, Jung-Ho (۲۰۰۸) **The Effect of Alliance Experience and Intellectual Capital on the Value Creation of International Strategic Alliances**. Omega; Vol. ۳۶, pp. ۲۹۸ – ۳۱۶.

Chaharbaghi, K., Cripps, S. (۲۰۰۶). **Intellectual Capital: Direction,not Blind Faith**. Journal of Intellectual Capital; Vol. ۷ No. ۱, pp.۲۹-۴۲.

Krishna,A. and shrader,E(۲۰۰۰).**Cross cultural measure of Social capital: a tool and result from India and Panama**, Washington D.C: World Bank Social capital initiative paper NO.۲۱.

Sttrin.s.(۲۰۱۶). Human capital in social and commercial entrepreneurship. [Journal of Business Venturing](http://www.journalofbusinessventuring.com). **Volume ۳۱, Issue ۴, PP.۴۴۹-۴۶۷.**